

FRIHET
OCH
FÖRSVAR

LINDFORS BOKFÖRLAG AB

COPYRIGHT 1941
BY LINDFORS BOKFÖRLAG AB STOCKHOLM

Enligt överenskommelse med
LOTTAKÅR-RÅDET
säljes denna bok för att stödja
LOTTARÖRELSENS
UTBILDNINGSVERKSAMHET

Utöver normalupplagan är bokverket
FRIHET OCH FÖRSVAR
tryckt för bokälskare i en specialupp-
laga på trehundrasextio exemplar,
försedda med H. M. KONUNGENS
originalfotografi samt numrerade dels
I—LX, dels 1—300. De förstnämnda
exemplaren äro undantagna
från försäljning.

INNEHÅLL

	Sid.
Uttalande av H. M. KONUNGEN	I
M Å L E T — SVERIGES FRIHET	
Sveriges krav på svensk försvarsmakt Av Statsministern Excellensen P. ALBIN HANSSON.	5
Det svenska frihetsarvet Av Docenten TORVALD T:SON HÖJER.	7
Vad vi ha att försvara Uttalanden av svenska män och kvinnor, sammanställda av Rektorn YNGVE HUGO.	31
M Ö J L I G H E T E R N A — SVERIGES RESURSER	
Folklynne och försvar Av Författaren STEN SELANDER.	45
Sveriges land Av Fil. lic. OLOF THANING, föreståndare för Svenska turistföreningens resetjänst.	61
M E D L E N — SVERIGES FÖRSVARÅTGÄRDER	
I. KRIGSMAKTENS NYDANING	
Krigsmaktens krav på Sveriges folk Av Statsrådet och chefen för Kungl. Försvarsdepartementet PER EDVIN SKÖLD.	81
Avvägningsproblemet inom riksförsvaret Av Överbefälhavaren över Rikets försvarskrafter, generalen O. G. THÖRNELL.	83
Armén Av Översten OLOF RIBBING.	87
Marinen Av Kommendörkaptenen STIG H:SON-ERICSON.	149
Flygvapnet Av Majoren GUSTAF ADOLF WESTRING.	188
Luftförsvaret Av Majoren BENGT F. BENGSSON.	221
Landstormen Av Överstelöjtnanten ANDERS G:SON NORDSTRÖM, militär ledamot i Sveriges landstorms- föreningars centralförbunds verkställande utskott.	233
Hemvärnet Av Översten GUSTAF PETRI, chef för Hemvärnet.	243
II. DET FRIVILLIGA FÖRSVARETS UTVECKLING	
Frivilliga försvarsorganisationer Av Ryttmästaren Greve FOLKE BERNADOTTE AF WISBORG, v. ordförande i Centralkommittén för det frivilliga försvarsarbetet.	257
Skytterörelsen Av Majoren FILIP PLYM FORSHELL, sekreterare i Skytteförbundens överstyrelses verkstäl- lande utskott.	259

	Sid.
Svenska Röda Korset	271
Av Överstelöjtnanten SVEN RYDMAN, v. generalsekreterare i Svenska Röda Korset.	
Den frivilliga landstomsorganisationen	283
Av Överstelöjtnanten ANDERS G:SON NORDSTRÖM.	
Riksluftskyddsförbundet	299
Av Majorern ERNST A. LÖFGREN, sekreterare i Riksluftskyddsförbundet.	
Lottakåreerna	303
Av Fröken GERDA FRÖBERG, sekreterare i Lottakår-Rådet.	
Frivilliga Automobilkåren	313
Av Majorern EINAR SUNDSTRÖM, kårchef för Frivilliga Automobilkåren.	
Frivilliga Motorcykelkåren	321
Av Ingenjören BJÖRN STRÖMBERG, sekreterare i Frivilliga Motorcykelkåren.	
Sveriges Frivilliga Motorbåtskår	325
Av Kommendören BENGT LINDGREN, kårchef för Sveriges Frivilliga Motorbåtskår.	
Svenska Blå Stjärnan	333
Av Professorn GERHARD FORSELL, v. ordförande i Svenska Blå Stjärnan.	

III. HEMFRONTENS BEREDSKAP

Hemfronten under krig	341
Av Statsrådet FRITHOF DOMÖ.	
Det civila luftskyddet	343
Av Majorern ERNST A. LÖFGREN.	
Alltid redo	359
Av Översten BERTIL G:SON UGGLA.	
Kvinnornas beredskapsrörelse	373
Av Fröken BIRGIT CARELL, sekreterare i Kvinnoföreningarnas Beredskapskommitté.	
Rustningsproduktionens industriella förutsättningar	389
Av Docenten INGVAR SVENNILSON, sekreterare i Statens Industrikommission.	

IV. FÖRSVARSANDANS HÄRDNING

Försvarets andliga grundvalar	403
Av Statsrådet och chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet GÖSTA BAGGE.	
Folkberedskap	407
Av Rektorn YNGVE HUGO.	
Krigsmaktens anda och vården om soldaten	417
Av Översten GOTTFRID BJÖRCK.	
Upplysning och propaganda	437
Av Majorern ARVID ERIKSSON.	

FRAMTIDEN

Vad vi vilja	459
Av Majorern TORSTEN LINDFORS.	

Atley

UTTALANDE

AV H. M. KONUNGEN

Norrköping d. 25 maj 1941.

Det är min bestämda uppfattning, att man icke bör tänka på vad som för *ögonblicket* är det bästa, utan framför allt på det, som är det rättaste och lyckligaste för vårt älskade fosterlands *framtida* ställning, även efter världskrigets slut.

Jag hoppas, att mitt svenska folk även i fortsättningen skall följa mig på den väg, som jag är fast besluten att gå för att bevara vår frihet och självständighet och *samtidigt* rädda vårt land från undergång.

RUSTNINGSPRODUKTIONENS INDUSTRIELLA FÖRUTSÄTTNINGAR

AV INGVAR SVENNILSON

NÄRINGSLIV OCH FÖRSVAR

För att ställa ett modernt försvar på fötter fordras materiel av det mest skiftande slag. Varje land är i sista hand hänvisat till att själv framställa denna materiel med hjälp av egna resurser. Icke minst erfarenheterna under den nu pågående upprustningen ha visat, hur bedrägliga alla beräkningar kunna bli, som bygga på anskaffning av vapen, flyg eller annan materiel från utlandet. Att rusta blir ju aktuellt, när rustningarna börja taga fart i angränsande länder eller i varje fall, när krigiska förhållanden uppstå omkring ett lands gränser. I samma ögonblick uppstå emellertid också svårigheter att få till stånd import av krigsmateriel. De industrier, som närmast beröras av rustningarna i utlandet, visa genast en tendens att bli fullbelagda med order för respektive länders egen räkning. Detta tar sig uttryck i förlängda leveranstider. Icke sällan utebli leveranserna till slut, när de skulle ha kommit till stånd, emedan respektive länder önska reservera alla resurser för egen räkning. Medan man väntat på leveranser utifrån, kan dyrbar tid ha gått förlorad, som kunde ha använts bättre genom att utvidga rustningsproduktionen inom det egna landet.

Emellertid är det givet, att olika länders förutsättningar för att inom landets gränser genomföra en behövlig rustningsproduktion äro i hög grad växlande. I regel ha ju de större länderna ett mera mångsidigt sammansatt näringsliv och ha därför också i regel bättre förutsättningar att med egna krafter genomföra sina upprustningar. Sverige har emellertid ett så allsidigt näringsliv, att det i långt högre

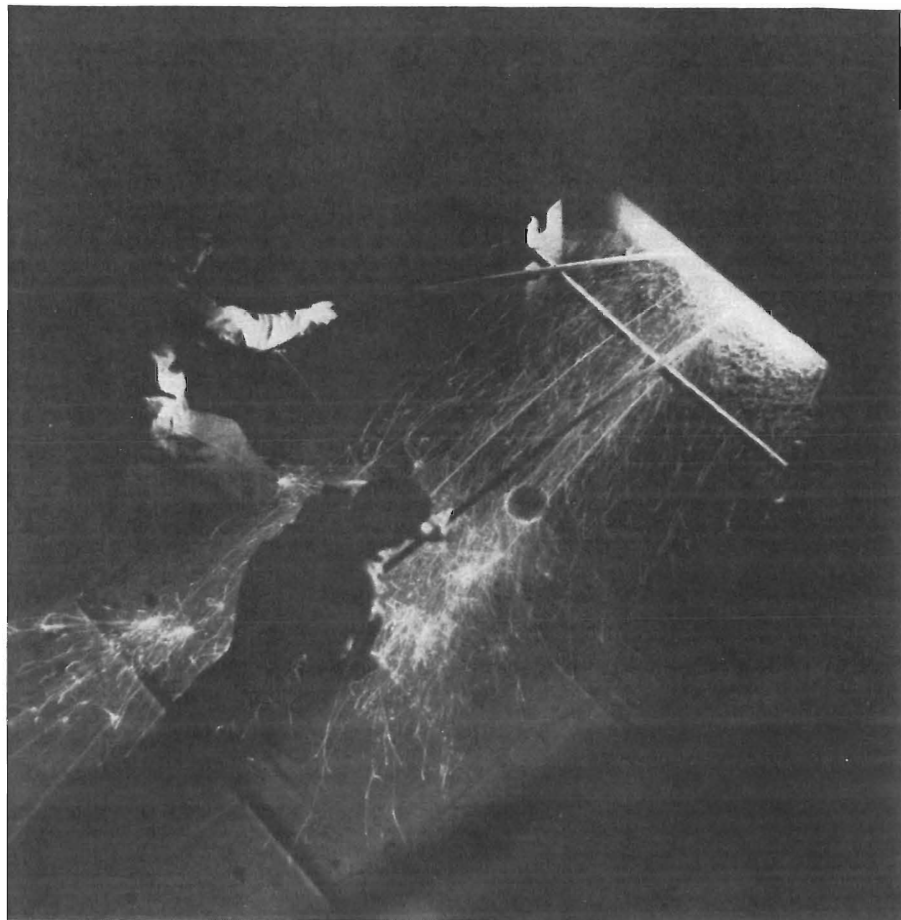
grad än andra länder av jämförlig storleksordning har möjlighet att genomföra en upprustning på egen hand. Det torde kunna hävdas, att Sverige i detta avseende icke står långt efter de stora länderna.

RÅVAROR

Rustningsproduktionen fordrar tillgång på olika slag av råvaror, specialiserade yrkesarbetare och en för ändamålet avsedd industriell kapacitet. Den viktigaste råvaran, utan vilken en upprustning ej kan genomföras, är givetvis järnet. Den svenska järnproduktionen är icke blott kvantitativt mer än tillräcklig för att möjliggöra en framställning i snabb takt av de stora mängder tyngre och lättare materiel, som bilda nödvändiga inslag i det alltmera mekaniserade försvaret. Den är även i högre grad än inom något annat land inriktad på framställning av de höga kvaliteter, som krävas för framställning av modern krigsmateriel. För att framställa dessa höga stålqualiteter ha olika slag av *legeringsmetaller* kommit att användas i allt större utsträckning. Genom legering med sådana metaller kan pansarplåtens motståndskraft liksom granatens genomslagsförmåga ökas. Dessa legeringsmetaller framställas endast i begränsad utsträckning inom landet. Men då det här gäller

300. Den svenska industrien är till stor del spridd över landsbygden — en fördel ur militär synpunkt.

301. Stålproduktionen bildar grundvalen för Sveriges upprustning.

relativt mindre omfattande kvantiteter, har det varit möjligt att genom upplagring sörja för behoven under en avspärrningsperiod. Bland övriga för rustningsproduktionen nödvändiga metaller märkas *koppar* och *aluminium*. Sveriges kopparproduktion är sedan länge fullt tillräcklig för att täcka de nödvändiga behoven vid en snabb upprustning. Ifråga om aluminium, som nu spelar en viktig roll icke minst inom flygindustrien, har Sverige hittills i viss mån varit beroende av råvaruimport från utlandet. Denna lucka i vår beredskap kommer emellertid att utfyllas, så snart den planerade nya aluminiumindustrien kommit igång.

Upprustning innebär även ökad utrustning med kläder och skodon. Förslitningen av dessa vid militär beredskap och än mera under krig är, som lätt förstås, mycket snabb. Vidare behövas stora mängder av tältduk, presenningar, brandslang m. m. Anspråken på olika spånadsämnen såsom *ull*, *bomull* och *lin* samt på *läder* ökas därför starkt under en upprustningsperiod. Tyvärr äro vårt lands tillgångar på dessa råvaror relativt begränsade. Fåraveln har gått snabbt tillbaka under de senare åren, och den inhemska ullproduktionen svarar därför endast mot en bråkdel av de militära behov, som numera uppkommit. Det har emellertid visat sig, att ull och bomull vid tillverkning av militära persedlar med fördel kan uppblandas med en viss del *cellull*. Tillverkningen av denna vara inom landet har alltmera utökats för att möta de växande behoven under avspärrningen. De inhemska tillgångarna av

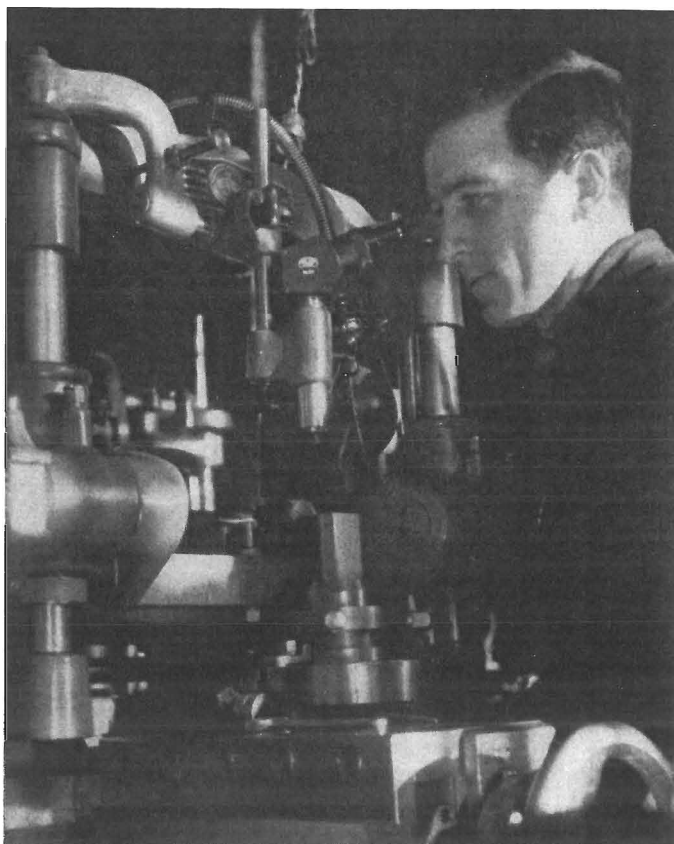
302. Verkstadsindustriens personal är redan under fredstid inställd på högsta precision.

kohudar äro i regel ej heller av den kvalitet, som fordras för att åstadkomma tillräckligt hållbara militärskor. Spånadsämnen och hudar låta sig emellertid med fördel lagras under en följd av år. Redan innan avspärrningen västerut skärptes, ha också reservförråd av dessa varor lagts upp inom landet.

Sveriges kemiska industri är slutligen i viktiga avseenden tillräckligt utvecklad för att kunna tillfredsställa råvarubehoven inom sprängämnesindustrien.

ARBETSKRAFT

I själva verket är arbetskraftsproblemet inom rustningsindustrien ofta mera svårlöst än råvaruproblemet. Den moderna krigsmaterielen är ofta tekniskt komplicerad och måste tillverkas med stor precision. Den fordrar därför en relativt stor arbetsinsats; samtidigt är det i regel av betydelse, att materielen — vare sig det gäller fartyg, pansarbilar eller flygplan — är så lätt som möjligt i förhållande till sin stridseffektivitet. Följden har blivit, att krigsmaterielen i allmänhet på grund av den stora arbetsinsatsen har ett högt värde per viktsenhet i jämförelse med civil materiel. Detta förhållande kan exemplifieras genom några uppgifter ur en aktuell undersökning. Medan värdet av en traktor ligger vid omkring 5 000 kr. per ton och av en lastbil vid omkring 5 500 kr. per ton, stiger värdet av en stridsvagn eller en pansarbil till över 20 000 kr. per ton, värdet av kulsprutor till 40 000 kr. per ton, av artilleripjäser upp till 80 000 kr. per ton. Högt ligger givetvis även värdet per

303. Arbetskraft omskolas nu i tusental för kvalificerat yrkesarbete inom verkstadsindustrien.

viktsenhet av all flygmateriel. Dessa uppgifter bilda ett uttryck för det förhållandet, att rustningsproduktionen är i relativt hög grad arbetskrävande men vanligen i lägre grad råvarukrävande.

Arbetsanskaffningen för rustningsproduktionen är emellertid icke endast ett kvantitativt problem. Den största svårigheten gäller att anskaffa sådan arbetskraft, som kan utföra de specialarbeten av olika slag, som rustningsproduktionen kräver. Tillverkningen av vapen, fartyg, rullande materiel, flygplan och motorer samt av de verktyg, som användas vid denna produktion, kräver i särskild grad högt kvalificerade verkstadsarbetare. För att kunna i möjlig mån hålla jämna steg med den tekniska utvecklingen i andra länder på exempelvis flygets och pansarvagnarnas område fordras dessutom ett ständigt arbete på nya konstruktioner. Behovet är därför stort av specialutbildade konstruktörer, ritare m. fl. Utbildningen av alla dessa slag av yrkesarbetare kräver i regel lång tid, i vissa fall flera år. Det är därför icke förvånande, att vid en snabb omställning från fredsindustri till rustningsproduktion tillgången på sådan arbetskraft lätt kommer att utgöra en trängsta sektion, som begränsar rustningsindustriens utvecklingsmöjligheter. Sverige har i detta avseende varit relativt lyckligt lottat. Vår mekaniska verkstadsindustri utgör ju en av vårt lands största industrigrenar. Före kriget sysselsattes vid verkstäderna mer än 1/4 av landets samtliga industriarbetare. Verkstadsindustrien i Sverige var även redan under fred i så hög grad inriktad på kvalitetsarbete, att där kommit att utbildas en stor kår av högt kvalificerad arbetskraft.

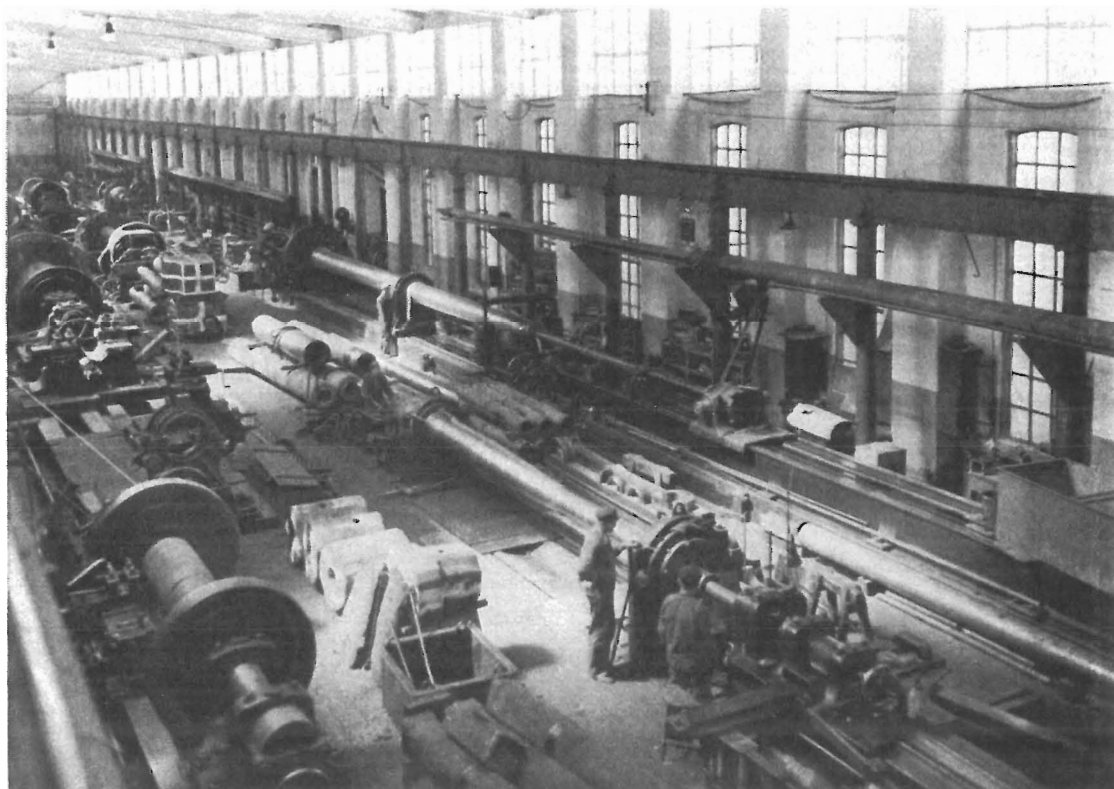
Produktionen av verkstadsprodukter var före kriget till en betydande del inriktad på export. När på grund av avspärrningen denna export icke blivit möjlig i samma utsträckning som tidigare, har arbetskraft i betydande omfattning blivit frigjord för rustningsproduktion. Emellertid ha de resurser, som på detta sätt friställts, långt ifrån varit tillräckliga för att fylla rustningsproduktionens behov. Denna produktion har därför i viss utsträckning måst beredas prioritet genom undanskjutande av annan civil produktion. Men därjämte ha åtgärder vidtagits för att öka tillgången på verkstadsarbetare och särskilt på mera kvalificerade sådana. Arbetare, som blivit arbetslösa inom andra yrken ha relativt snabbt kunnat omskolas för att utföra enklare tempoarbete inom verkstadsindustrien. De ha där kunnat ersätta andra arbetare med en längre tids verkstadsvana, vilka ha kunnat flyttas upp för att utföra svårare verkstadsarbeten. På detta sätt ha de största svårigheterna kunnat övervinnas. Fortfarande består emellertid en betydande brist på högt kvalificerade verkstadsarbetare, en brist som i viss mån håller tillbaka utvecklingen av verkstadsproduktionen. Denna brist har gjort sig alltmera gällande, ju mera produktionen kommit att inriktas på mera komplicerad krigsmateriel såsom flygplan, pansarvagnar, krigsfartyg m. m.

MASKINER

Under de olika faser, som rustningsproduktionen hittills genomgått, har också industriens maskinella kapacitet vid olika tidpunkter och i olika avseenden kommit att bilda en trång sektion, som begränsat rustningsproduktionens utveckling. Inom textil- och läderindustrien ha endast under kortare perioder och undantagsvis en sådan brist på maskinell kapacitet uppstått. Som en kuriositet kan nämnas, att fullständig brist till en början rådde på vantstickningsmaskiner, då stickade vantar varit omoderna under många år och alla sådana maskiner därför hade skrotats ned. Allvarliga och mera bestående svårigheter ha uppstått inom de tunga industrierna. Särskilt har bristen på verktygsmaskiner ofta varit betydande. Dessa ha tidigare vanligen importerats. Produktionen inom landet har emellertid sedan krigets början utvidgats, och numera har tillgången på sådana maskiner väsentligt förbättrats. Överhuvudtaget har verkstadsindustriens kapacitet i olika avseenden undergått en mycket snabb utbyggnad sedan krigets början, icke minst för att kunna tillgodose kraven på ökad rustningsproduktion. En särställning bland rustningsföretagen in-tar som bekant Bofors, världsbekant för sin tillverkning av artilleripjäser. Värdet av leveranserna från detta företag har under de senaste åren tredubblats. Samtidigt har företagets produktion av krigsmateriel, som tidigare till större delen exporterades, helt ägnats åt det svenska försvaret. I detta sammanhang bör även nämnas den pågående utbyggnaden av flygindustrien enligt på lång sikt uppgjorda planer.

1940 ÅRS MOBILISERING AV INDUSTRIEN

Under intryck av den alltmera spända situationen ute i Europa hade de svenska rustningsutgifterna successivt ökats under åren 1936—1939. Sedan Finlands-

304. Bofors' kanontillverkning har gamla och goda traditioner.

kriget utbrutit på hösten 1939, började rustningsproduktionen påskyndas, samtidigt med att den svenska industrien åtog sig betydande leveranser till Finlands krigsmakt. Först omkring årsskiftet 1939—1940 utvidgades emellertid produktionen av krigsmateriel i sådan grad, att man kan tala om en *mobilisering av den svenska industrien* i försvarets tjänst. Man följde därvid i betydande utsträckning de planer, som uppgjorts av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Dessa planer, som från början avsetts att omfatta hela industrien, förelågo visserligen icke i fullständigt skick. Men den planering, som utförts på vissa områden, exempelvis ifråga om ammunitionstillverkningen, gjorde det möjligt att utan tidsförlost fördela ordena på lämpliga företag.

Det visade sig emellertid, att igångsättningen av rustningsproduktion i större omfattning krävde en betydande tid, emedan företagen under den gångna fredsperioden i allmänhet icke hade haft någon erfarenhet av sådan tillverkning. Snabbast kom rustningsproduktionen igång i textil- och läderindustrierna. Svårigheterna att ställa om produktionen voro här naturligt nog icke så stora. Järnindustrien blev omedelbart hårt belastad, särskilt för tillverkningen av ammunition. Den civila produktionen sköts även här åt sidan, så att leveranser kunde ske utan några större förseningar. En betydande eftersläpning i förhållande till de uppgjorda planerna kom däremot till synes inom verkstadsindustrien. I första hand gällde det här att fylla ut de betydande luckor, som förelågo ifråga om tillgången på ammunition. Tillverkningen av granathylsor tog mycket ensidigt i anspråk vissa delar av verk-

305. Industrien har mobiliserats för massstillverkning av granater.

stadsindustriens kapacitet och framförallt beståndet av maskinsvarvar. En tidskrävande omställning av dessa företag blev därför nödvändig. Arbetskraft måste flyttas över till svarvavdelningarna för att där arbeta i flera skift. Ny arbetskraft måste anställas. Detta kunde ske relativt snabbt genom omskolning av ledig arbetskraft. Verkstädernas resurser av lämpliga maskiner kunde däremot endast så småningom utökas. Först flera månader senare än beräknat kunde därför det beräknade omfånget av ammunitionstillverkningen uppnås.

I mitten av år 1940 hade emellertid industriens mobilisering i huvudsak kunnat genomföras i beräknad utsträckning. Rustningsproduktionen tog då i anspråk en mycket betydande del av industriens kapacitet. Förädlingsvärdet av den svenska industriproduktionen vid denna tidpunkt kan beräknas ha uppgått till närmare 4 miljarder kronor pr år. Beräknas den genomsnittliga belastningen på olika industrigrupper, finner man, att de grupper, som till minst $\frac{1}{3}$ av sin kapacitet arbetade för militära ändamål, tillsammans svarade för hälften av industriens totala förädlingsvärde. Vissa av dessa grupper, sammanlagt representerande $\frac{1}{3}$ av industriens totala tillverkningsvärde, belastades emellertid till mer än hälften av sin kapacitet med produktion för militära ändamål. Även om man bortser från de militära inköpen av trävaror, livsmedel m. m., torde enligt en vid denna tidpunkt gjord uppskattning minst $\frac{1}{4}$ av industriens förädlingsvärde ha tagit form av militära förnödenheter.

Enligt en på motsvarande sätt genomförd approximativ uppskattning deltog inom industrien minst 100 000 personer, eller omkring $\frac{1}{5}$ av hela industriens personal, i produktion för militära ändamål. Förädlingsvärdet pr arbetare torde ligga relativt högt inom flera av de industrier, som främst beröras av upprustningen. Detta förklarar, att rustningsproduktionen tager i anspråk en mindre arbetarstyrka, än som svarar mot dess andel i industriens förädlingsvärde.

En viss nedgång torde sedermera ha ägt rum i industriens totala belastning för militära ändamål. De största luckorna i försvarets utrustning med beklädnadsartiklar ha sålunda fyllts ut, och därmed har produktionstakten på detta område kunnat sänkas. På verkstadsområdet måste man emellertid räkna med att belastningen för militära ändamål blir relativt långvarig. Sedan rustningsproduktionen kommit i gång, ha omkring $\frac{1}{3}$ av arbetarna inom denna industri varit sysselsatt med rustningsproduktion. Successivt har på detta område en viss omställning av rustningsproduktionen ägt rum. Till en början inriktade man sig främst på sådan materiel, som kunde framställas relativt snabbt, för att fylla de brister som förelågo. Allt eftersom detta skett, har man emellertid i allt större utsträckning kunnat slå in på mera tidskrävande former av rustningsproduktion. I förgrunden har sålunda alltmera trätt produktion av stridsvagnar, tyngre fartyg och flygplan.

UPPRUSTNINGENS INVERKAN PÅ FOLKHUSHÅLLET

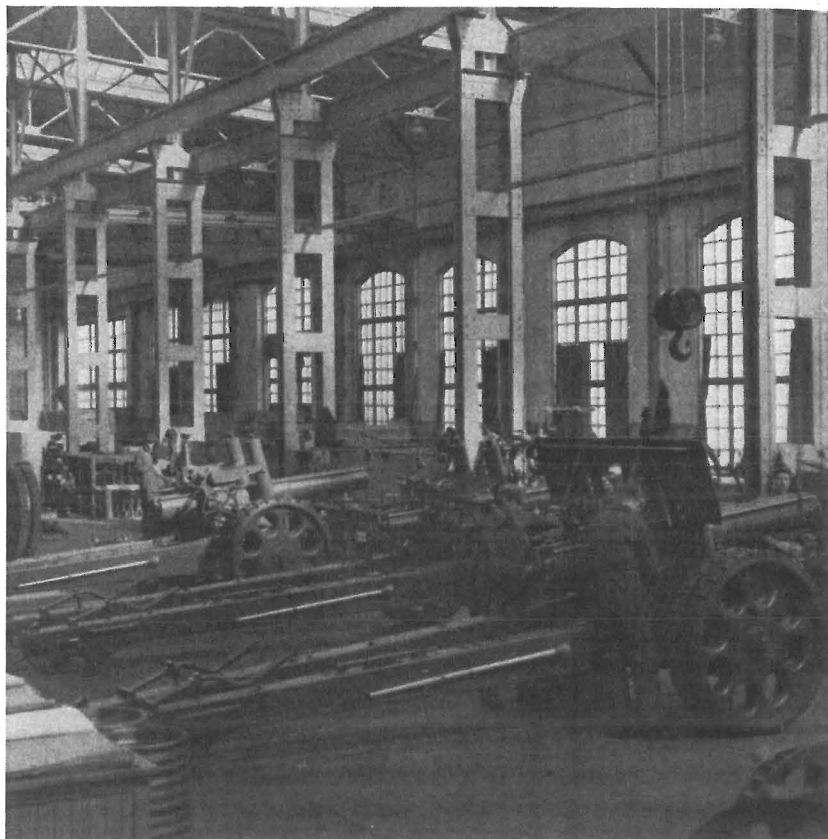
Det är givet, att med den omfattning, som rustningsproduktionen fått, den också fått ett dominerande inflytande på landets hela ekonomiska liv. De myndigheter, som haft att taga ställning till inriktningen av den industriella produktionen, ha gång på gång kommit att ställas inför valet mellan att tillgodose de militära behoven eller att tillfredsställa den civila konsumtionen. I allmänhet ha naturligt nog de civila behoven fått träda tillbaka för de militära, som med företrädesrätt fått taga i anspråk de under avspärrningen knappa tillgångarna på råvaror och i första hand fått utnyttja den begränsade kapaciteten av tillgänglig maskin- och arbetskraft. I vissa fall har detta medfört kännbara inskränkningar i den civila konsumtionen. I varje fall måste man räkna med att försörjningen med sådana varor som kläder och skor för den civila marknaden i hög grad ha försämrats, i jämförelse med vad annars skulle ha varit fallet, på grund av de stora uppoffringar, som måst göras för försvaret. Ianspråktagandet av verkstadsindustrien har ju delvis inneburit, att resurser tagits i bruk, vilka annars skulle ha stått sysslolösa. Men i viss utsträckning har upprustningen även inkräktat på våra möjligheter att hålla exporten uppe och därmed begränsat storleken av den import, som kunnat erhållas i utbyte mot våra exportvaror. Då våra verkstadsprodukter på längre sikt höra till de exportvaror, som besitta det största bytesvärdet, synes det vara en av de viktigaste uppgifterna för svensk verkstadsindustri att genomföra en sådan utbyggnad av sin produktionskapacitet, att rustningsproduktionen i längden icke kommer att inkräkta på dess produktionsförmåga för civila ändamål. Detta är också en förutsättning för att det skall bli möjligt att genomföra den utbyggnad av vårt lands industri

på olika områden, som synes önskvärd, vare sig man räknar med ett långvarigt krig eller en snar återgång till fredliga förhållanden.

Upprustningen har emellertid även på grund av de stora statliga utgifterna för rustningsproduktionen, som den medfört, fått genomgripande verkningar på statens finanser och på penning- och kapitalmarknaderna. Det har framstått som en angelägen uppgift att förhindra, att dessa stora utgifter vid den av avspärningen samtidigt framkallade begränsningen i varutillgången skulle leda till en inflatorisk stegring av prisnivån. I detta syfte ha vidtagits en rad samordnade åtgärder. I främsta rummet har det ansetts nödvändigt att förhindra alltför stora vinster inom rustningsföretagen. Sådana vinster skulle icke blott te sig socialt orättfärdiga, de skulle även kunna komma att bilda utgångspunkt för inflatoriska tendenser. Produktionen för krigsmateriel har därför underkastats en mycket ingående priskontroll. När icke obetydliga vinster trots detta i vissa fall uppkommit inom rustningsföretagen, har detta ofta berott därpå, att icke tillräckliga erfarenheter förelegat för en säker bedömning av de kostnader, som äro förenade med denna produktion. Allteftersom nya sådana erfarenheter vunnits, har priskontrollen successivt kunnat skärpas. I viss utsträckning har det i motsats till den allmänna tendensen hos prisutvecklingen varit möjligt att genomföra en sänkning av priserna på krigsmateriel. Under särskilda omständigheter ha vissa avsteg gjorts från de snäva regler, som i allmänhet tillämpats vid prissättningen på sådan materiel. Det har nämligen ansetts, att de företag, som mera ensidigt ägnat sig åt rustningsproduktion, och som i detta syfte byggt ut sin kapacitet, borde bli i tillfälle att relativt

306. Bombsäkra verkstäder för ammunitionstillverkning ha byggts.

307. De bakre försvarslinjerna äro förlagda till industrien. Beredskapen på denna front måste hållas hög.

snabbt avskriva sina anläggningskostnader för att därigenom lättare vid ett fredslut kunna övergå till fredlig produktion.

INDUSTRIELL KRIGSBEREDSKAP

Att vårt lands beredskap är så god, som den i dag är, har man att tacka de energiska insatser, som sedan krigets början gjorts av tusentals företagare och arbetare inom den svenska industrien. Liksom beredskapsinkallelserna har emellertid denna mobilisering av industriens resurser även som sitt icke minst betydelsefulla resultat fått till följd en *höjd krigsberedskap på det industriella området*. Med den rörlighet, som kännetecknar ett modernt krig, framstår det som självklart, att i förväg uppgjorda fasta planer för industriens verksamhet under krig ha ett relativt begränsat värde, även om de äro mycket minutiöst uppgjorda. Kriget medför ständiga omkastningar i förutsättningarna för och behovet av industriell produktion, omkastningar som icke kunna förutses och som kunna omkullkasta alla i förväg uppgjorda planer. En i möjligaste mån effektiv industriell verksamhet under krig måste därför bygga på beslut, som med utgångspunkt från en ingående kännedom om industriens resurser och dess möjligheter vid varje tidpunkt anpassas efter vad situationen kräver. Genom den mobilisering av den svenska industrien, som under de gångna månaderna genomförts och successivt genom vunna erfarenheter alltmera fulländats, ha förutsättningar skapats för industriens effektiva fungerande,

om krig skulle inträda. De män, som nu från centrala poster leda rustningsindustrin, ha vunnit full inblick i industriens möjligheter. De olika industriföretagen ha samtidigt var på sitt område vunnit erfarenhet om hur produktionen av krigsmateriel bäst bör bedrivas. Även om rustningsproduktionen på vissa områden skulle kunna avvecklas behöver man därför, om krig skulle inträda under den närmaste framtiden, icke befara, att sådana förseningar skola inträda i den militära produktionen, som allmänt förekommo under den första mobiliseringen i början av år 1940. Industrien med dess företagare och anställda ha tack vare denna mobilisering blivit istånd att på ett effektivt sätt göra den insats för försvaret, för vilken de förklarar sig beredvilliga, även om det skulle ålägga den betydande upppoffringar.

